

1 NO
POVERTY

2 ZERO
HUNGER

3 GOOD HEALTH
AND WELL-BEING

4 QUALITY
EDUCATION

5 GENDER
EQUALITY

6 CLEAN WATER
AND SANITATION

7 AFFORDABLE AND
CLEAN ENERGY

8 DECENT WORK AND
ECONOMIC GROWTH

9 INDUSTRY, INNOVATION
AND INFRASTRUCTURE

10 REDUCED
INEQUALITIES

RESPONSIBLE
CONSUMPTION
AND PRODUCTION

13 CLIMATE ACTION

14 LIFE BELOW
WATER

15 LIFE ON LAND

JUSTICE
AND
PEACE
FOR
ALL

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT
GOALS

SOK-2011: Bærekraftig vekst: Oppsummering

To overgripende temaer på kurset

Økonomisk vekst på lang sikt

Hvilke faktorer bestemmer nivå på, og vekst i, materiell velferd i det lange løp?

- Hva skal til for å få kontinuerlig vekst i materiell velferd?
- Hvordan påvirkes økonomisk vekst av endelige ressurser?

- Hva driver befolningsvekst?
- Hvordan henger befolningsvekst, økonomisk vekst og naturressursbegrensninger sammen?

Bærekraftig utvikling

- Hva er det vi snakker om når vi snakker om bærekraftig utvikling?
- Hvorfor er bærekraftig utvikling så viktig og samtidig så utfordrende å få til?
- Eksisterende og mulige tiltak for økt bærekraft, og utfordringer knyttet til disse tiltak

Læremål på SOK-2011

Kunnskap om grunnleggende teorier om bestemmelsesfaktorer til økonomisk vekst og hvorfor det er så vanskelig å få til en bærekraftig utvikling

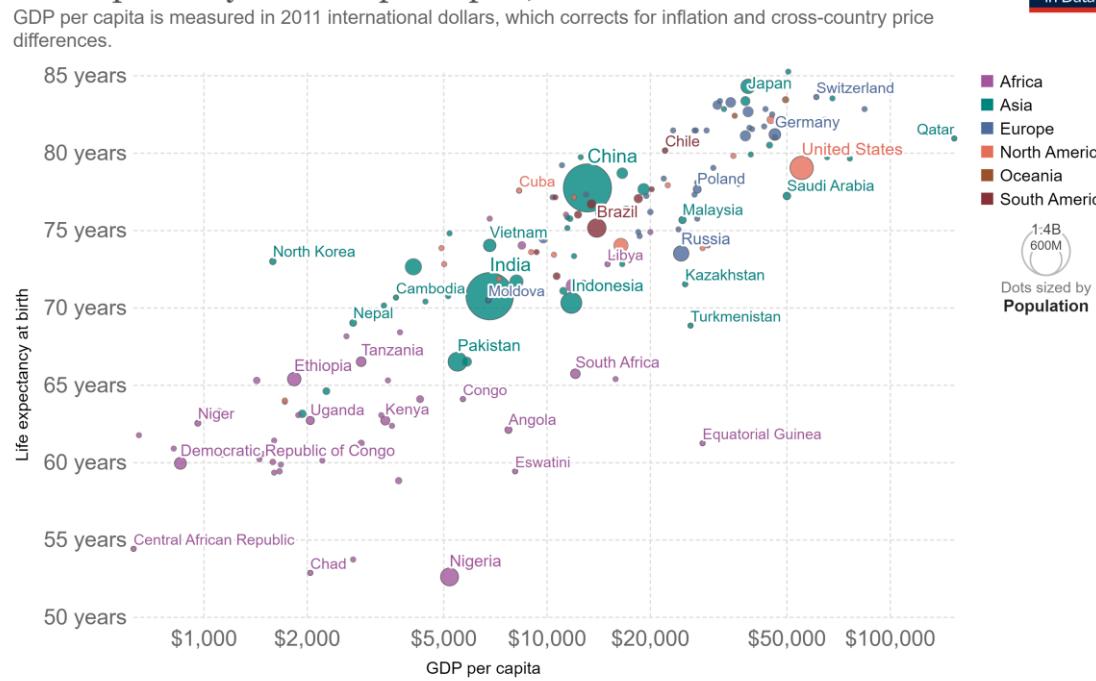
Ferdigheter til å kunne innhente relevant informasjon og analysere teoretiske og empiriske problemer knyttet til økonomisk vekst og bærekraftig utvikling

Kompetanse til å kunne formidle og diskutere sine kunnskaper grafisk, analytisk og muntlig.

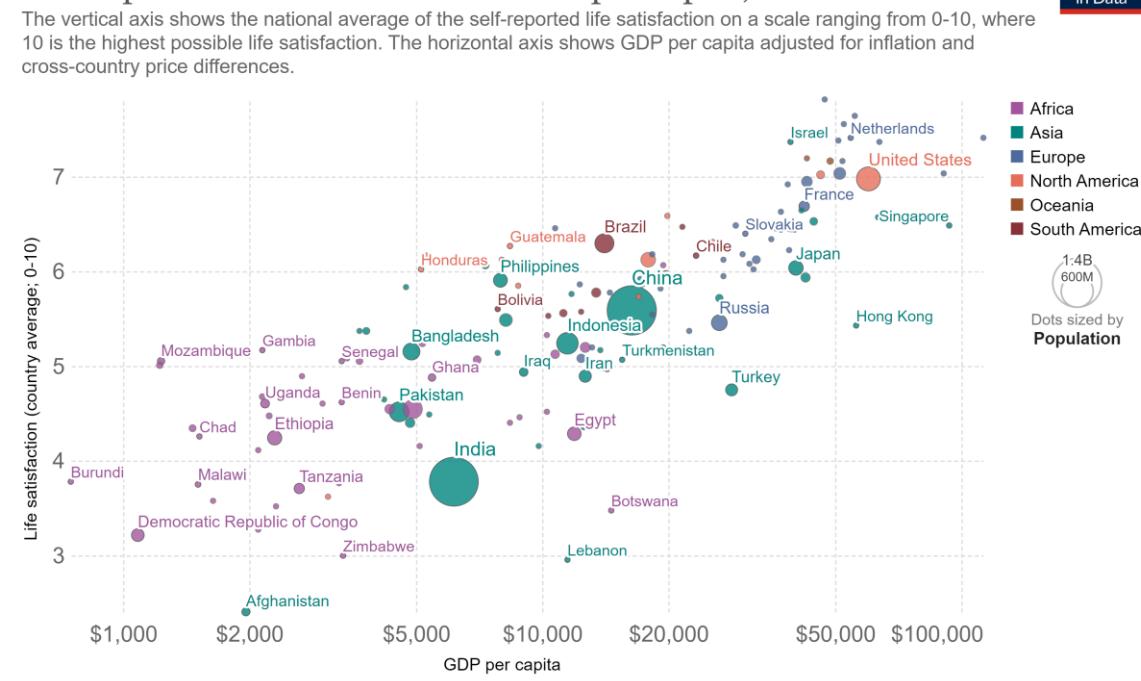
https://uit-sok-2011-v2024.github.io/assets/F1_intro_v24.pdf

Hvorfor skal vi bry oss om bestemmelsesfaktorer for nivå på, og vekst i, BNP per innbygger?

Life expectancy vs. GDP per capita, 2018

Self-reported life satisfaction vs GDP per capita, 2021

Source: Maddison Project Database (2020); UN WPP (2022); Zijlstra et al. (2015)

OurWorldInData.org/life-expectancy • CC BY

Source: World Happiness Report (2023); Data compiled from multiple sources by World Bank

OurWorldInData.org/happiness-and-life-satisfaction/ • CC BY

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

Solow-modellen uten teknologisk vekst og naturressurser (bas-modellen)

- Gir svar på de mest fundamentale bestemmelsesfaktorene for nivå på, og vekst i, produksjon per arbeider

Produksjonsmulighetene per arbeider avhenger hvor mye kapital arbeideren har tilgang til (kapitalintensiteten)

Kapitalintensiteten avhenger nettoinvesteringene i kapital (**sparing**) og hvor rask arbeidsstyrken vokser (**befolkningsvekst**)

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

Solow-modellen uten teknologisk vekst og naturressurser (bas-modellen)

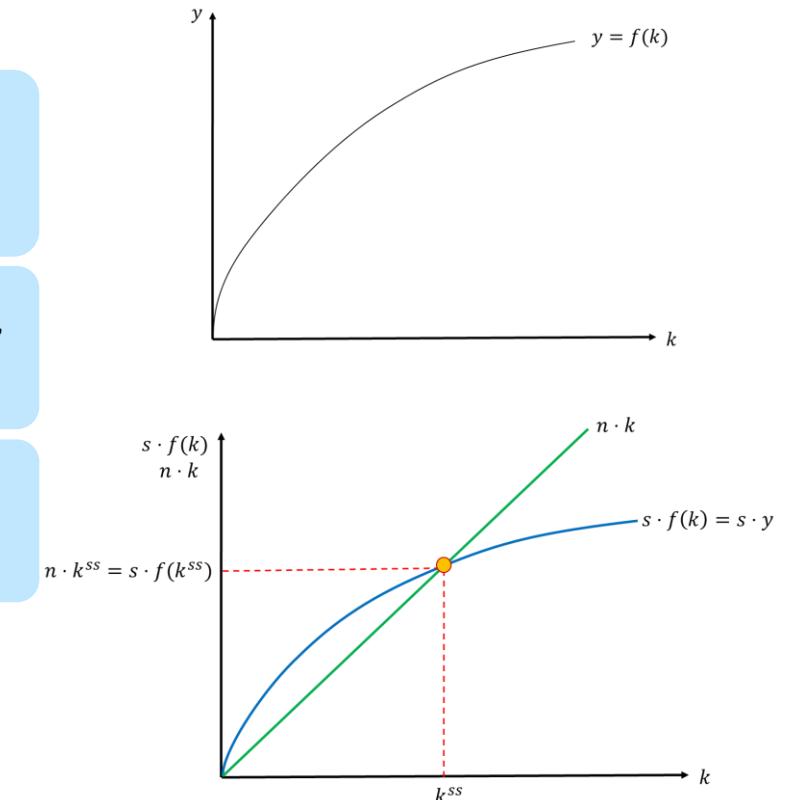

Gir svar på de mest fundamentale bestemmelsesfaktorene for nivå på, og vekst i, produksjon per arbeider

Som følge av avtakende grenseproduktivitet vil kapitalintensiteten ikke vokse i uendelig tid.

I fravær av teknologisk utvikling og endelige ressurser vil økonomien, på lang sikt, automatisk havne i en stabil likevekt ($g_y = 0$).

På lang sikt blir nivået på produksjonsmulighetene bestemt av spareraten (investeringsraten) og befolningsveksten.

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

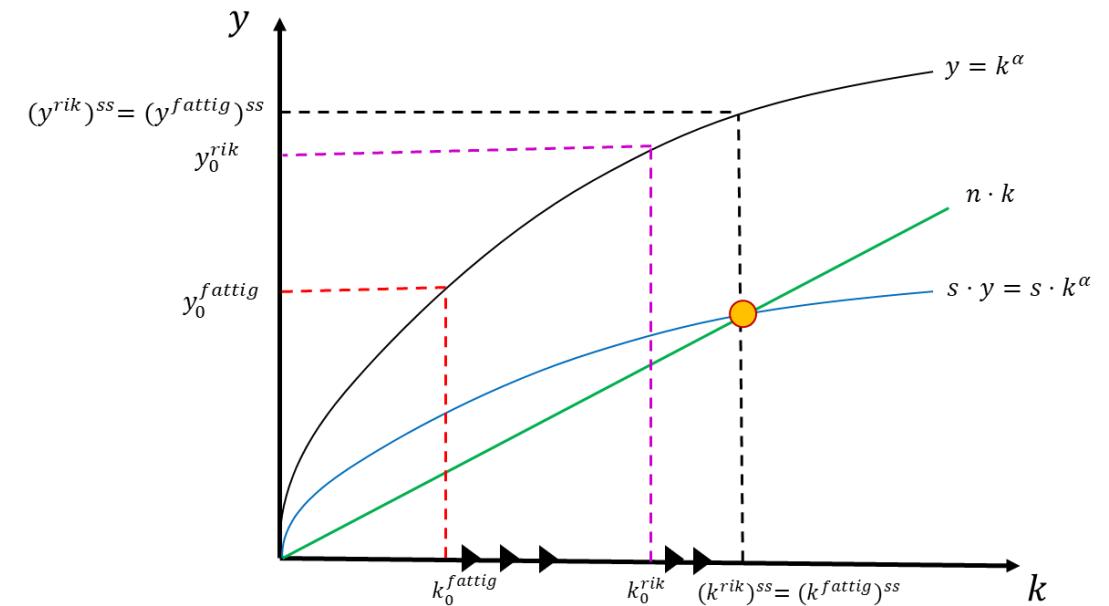
Solow-modellen uten teknologisk vekst og naturressurser (bas-modellen)

- Gir svar på de mest fundamentale bestemmelsesfaktorene for nivå på, og vekst i, produksjon per arbeider

Jo lengre fra steady-state (likevekt) en økonomi er, desto høyere vil vekstraten være.

Modellen predikrer at nivået på materiell velferd i ulike land vil konvergere over tid

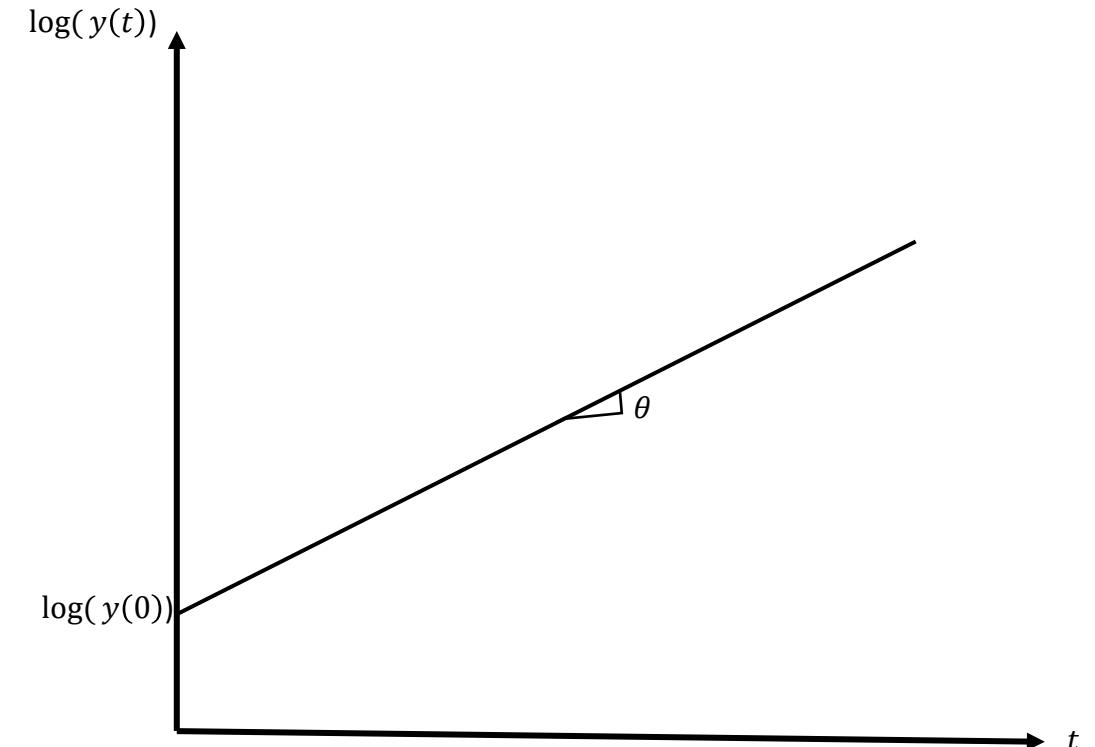
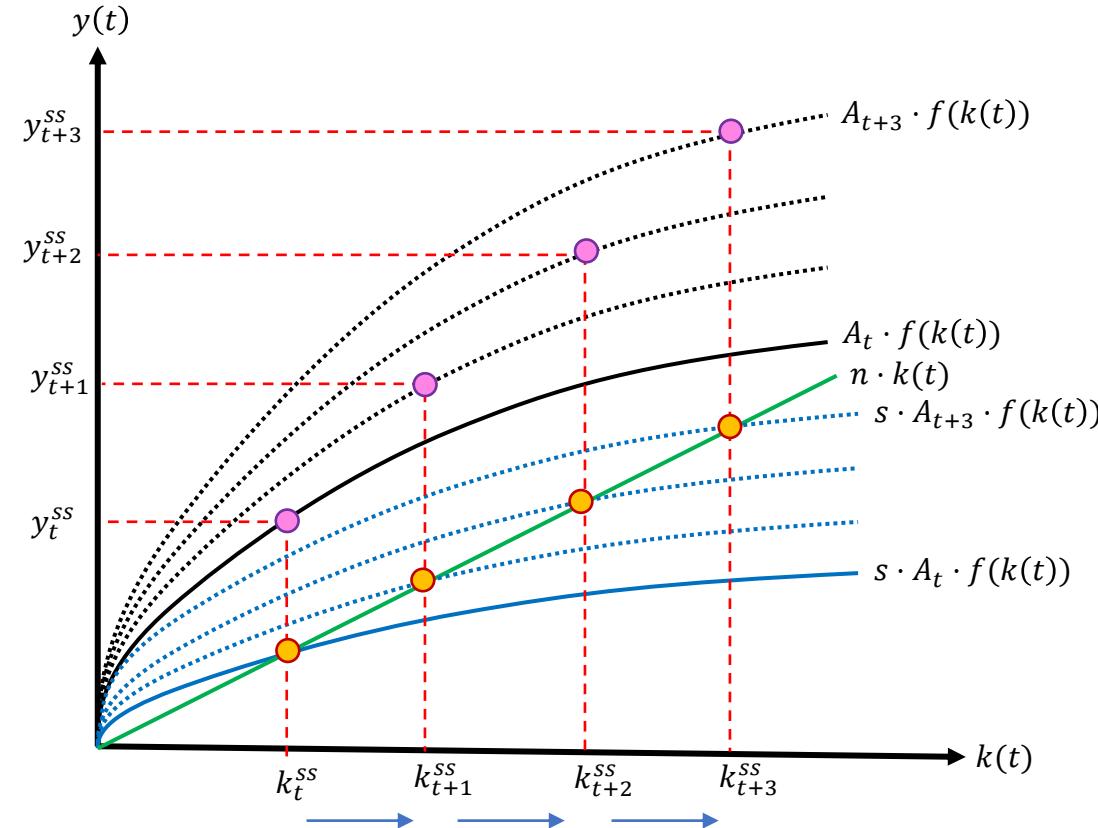
Restriksjoner på vekst og nivå på materiell velferd:
Spareraten kan ikke økes uendelig ($s = 1 \rightarrow c = 0$). Befolkningsveksten kan ikke minkes uendelig.

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

Solow-modellen med teknologisk vekst

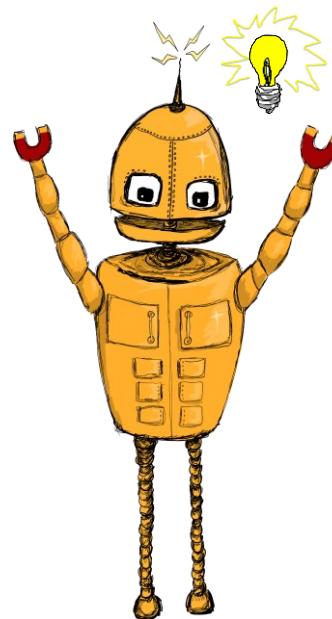
- Viser hva som må til for at en økonomi skal oppleve kontinuerlig økonomisk vekst i produksjon per arbeider.

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

Solow-modellen med teknologisk vekst

- Viser hva som må til for at en økonomi skal oppleve kontinuerlig økonomisk vekst i produksjon per arbeider.
- I det lange løp drivs vekst i materiell velferd av teknologisk utvikling, og/eller økt kvalitet i produksjonsfaktorene

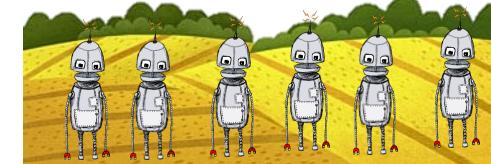

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

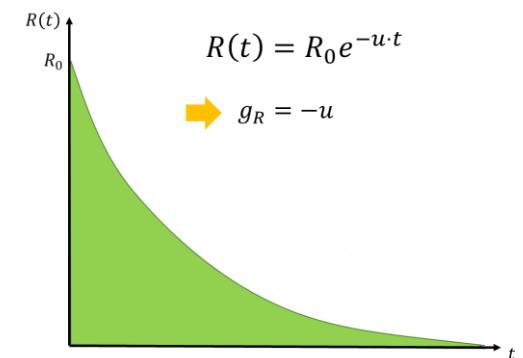
Solow-modellen med teknologisk vekst og naturressurser

- Viser hvordan endelige ressurser (fornybare og ikke-fornybare) påvirker økonomisk vekst i det lange løp

Dersom kvaliteten til naturressursene er konstant over tid og det er befolkningsvekst, vil mengden naturressurser per arbeider minke over tid, selv om naturressursene er fornybare.

Dersom noen av naturressursene er ikke fornybare, vil mengden ressurser per arbeider minke over tid, selv om befolkningsveksten er lik null

Hva bestemmer nivå på BNP per innbygger på lang sikt?

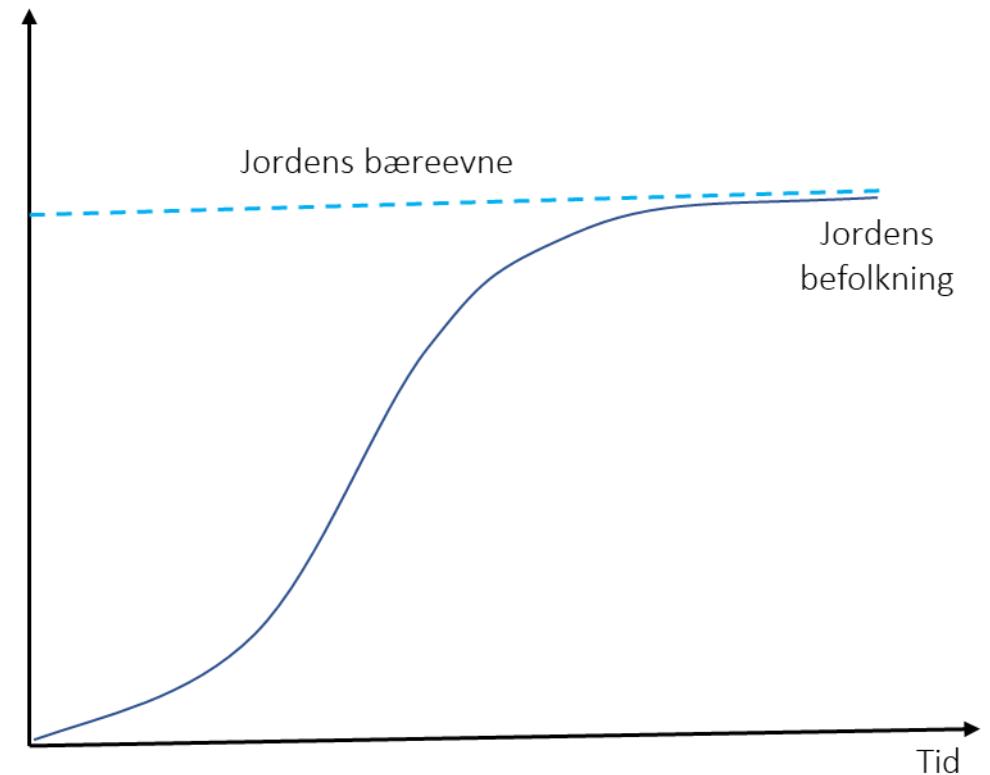
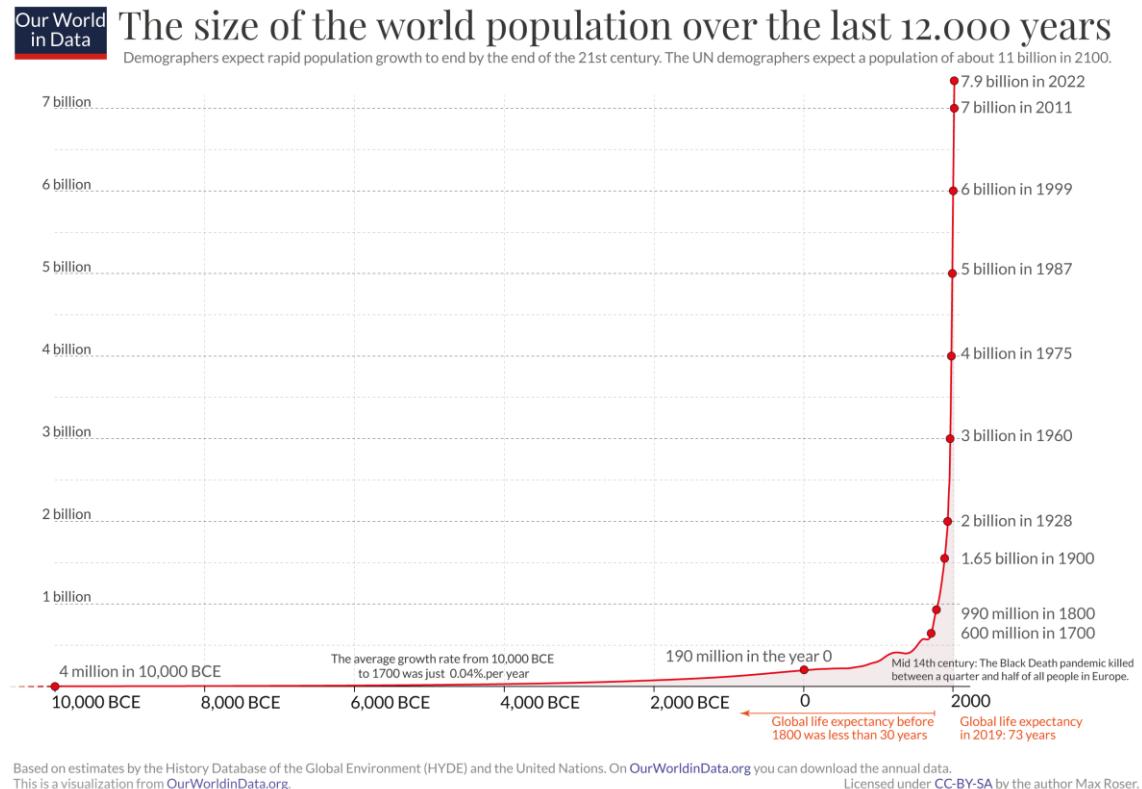
Solow-modellen med teknologisk vekst og naturressurser

- Viser hvordan endelige ressurser (fornybare og ikke-fornybare) påvirker økonomisk vekst i det lange løp

For at den materielle velferden ikke skal minke må enten kvaliteten til naturressursene øke over tid, eller så må den teknologiske veksten kompensere for reduksjonen i tilgjengelige naturressurser per arbeidere.

$$g_y(t) = \underbrace{(g_A + \alpha j + \beta m + \gamma h)}_{\theta} + \alpha \left(\frac{sy(t) - nk}{k(t)} \right) - \gamma(u + n)$$

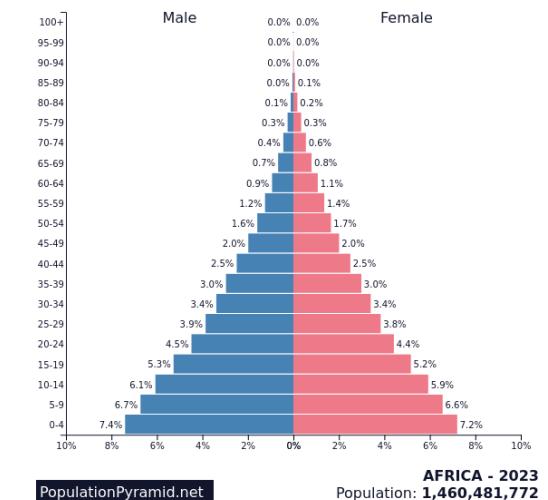
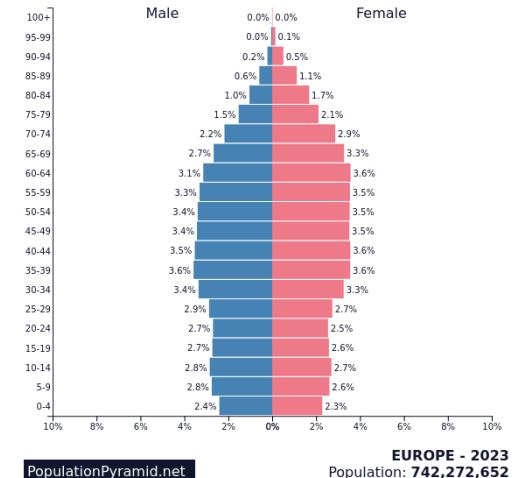
Hva bestemmer vekstraten i befolkningen?

Hva bestemmer vekstraten i befolkningen?

Befolkningsveksten, og demografien i et land blir bestemt av:

- ★ Antallet fødsler (barn) per kvinne
- ★ Mortaliteten i ulike aldersgrupper (forventet levealder)
- ★ Endringer i fertilitet og mortalitet over tid

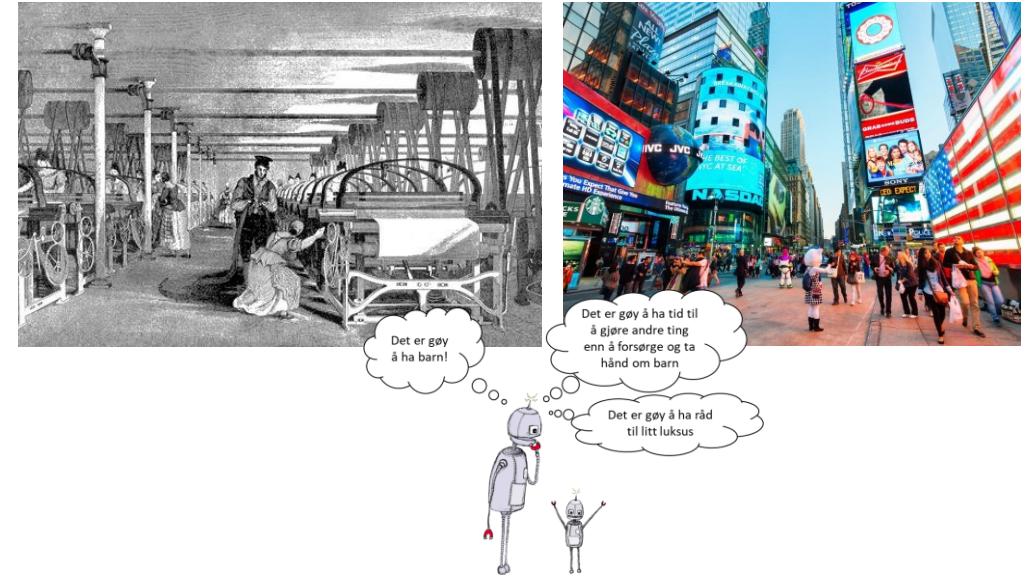
Hva bestemmer vekstraten i befolkningen?

Den Malthusianske epoken

- ★★ Fokus på overlevelse
- ★★ Stor avhengighet av en endelig ressurs (land)
- ★★ Relativt få mennesker
- ★★ Mennesker får så mange barn som de «kan»

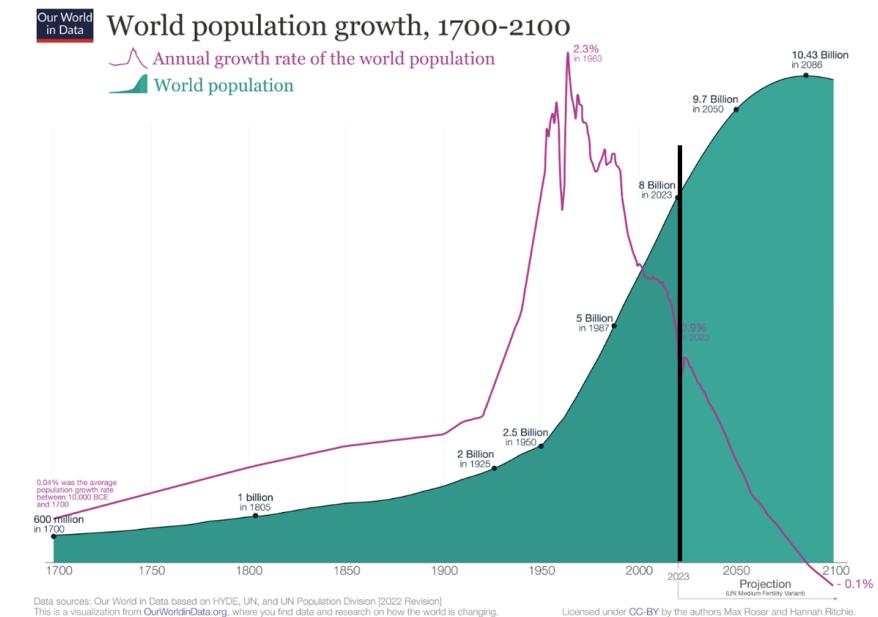
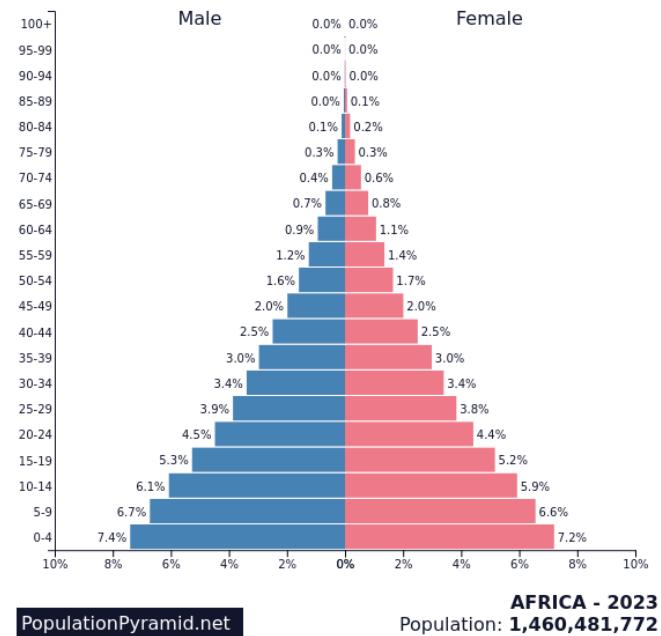
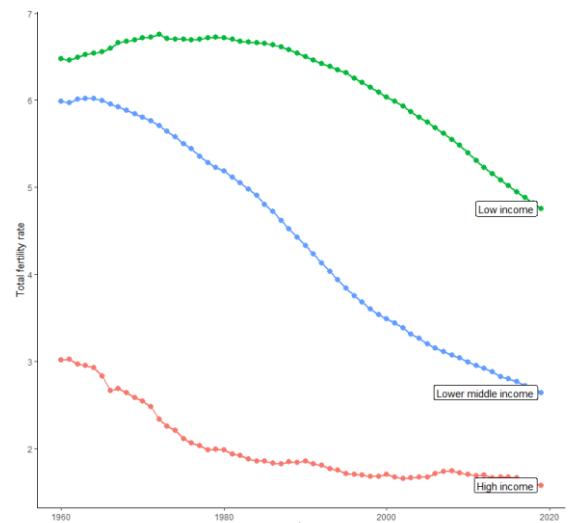
Den moderne epoken

- ★★ Høyt nivå på humankapital
- ★★ Rask utvikling av ny teknologi
- ★★ Høy levealder, lav barnedødelighet
- ★★ Stort fokus på økt velferd, kvalitet over kvantitet på barn

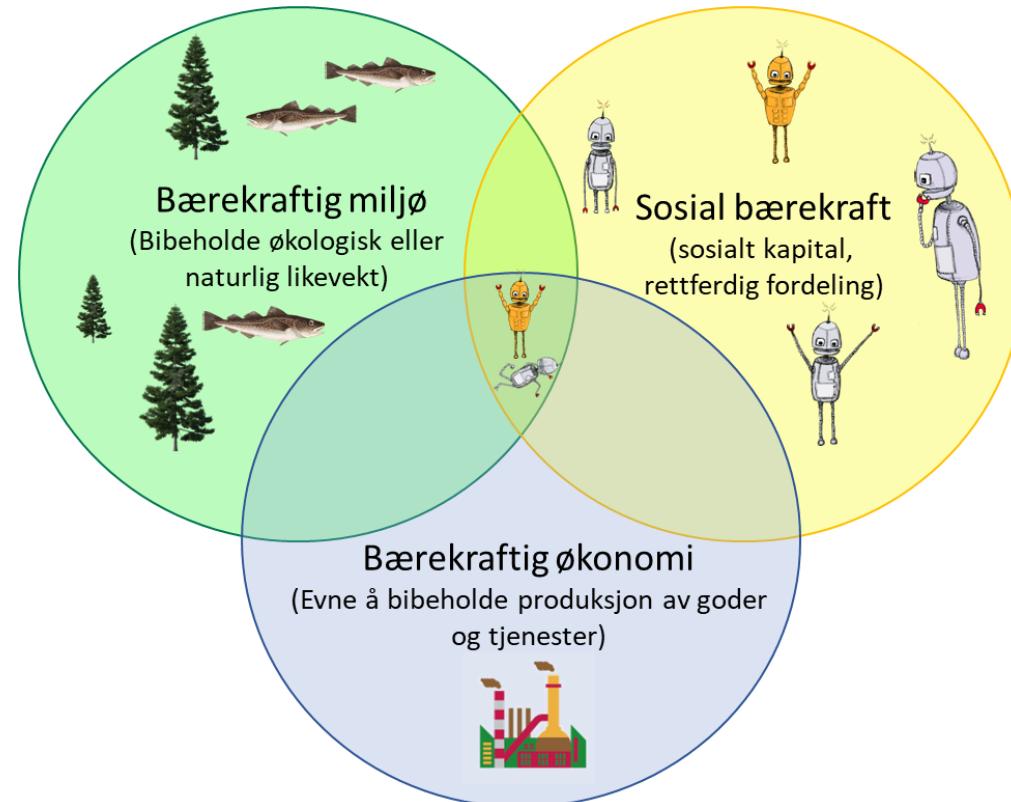
Hva bestemmer vekstraten i befolkningen?

Framtiden?

Bærekraftig utvikling – hva er det vi snakker om?

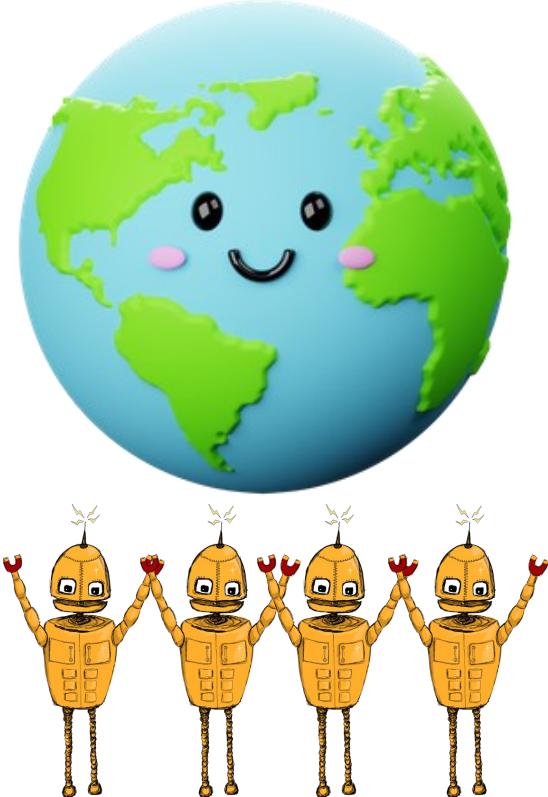
Bærekraftig utvikling = Utvikling som møter dagens behov uten at det går på bekostning av fremtidige generasjons evne til å møte deres behov

Bærekraftig utvikling – hva er det vi snakker om?

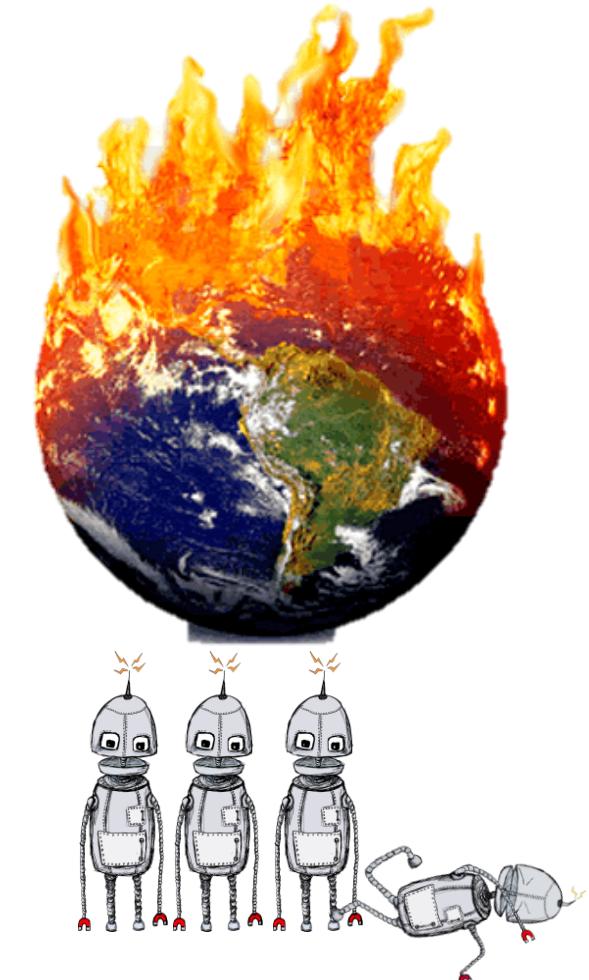
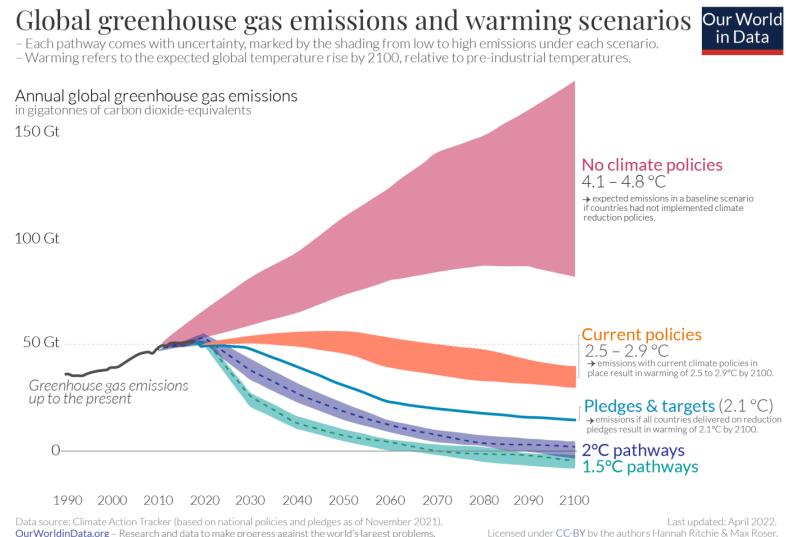

Hvorfor er klimaendringene den største markedssvikten av alle?

Alle tjener på å forhindre global oppvarming over 1.5°C

Likevel...

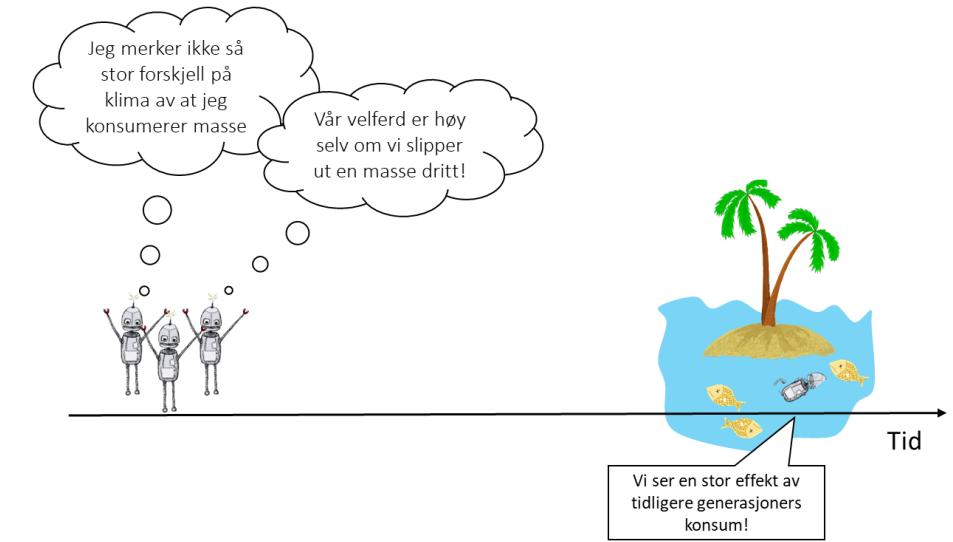
Hvorfor er det utfordrende å oppnå bærekraftig utvikling?

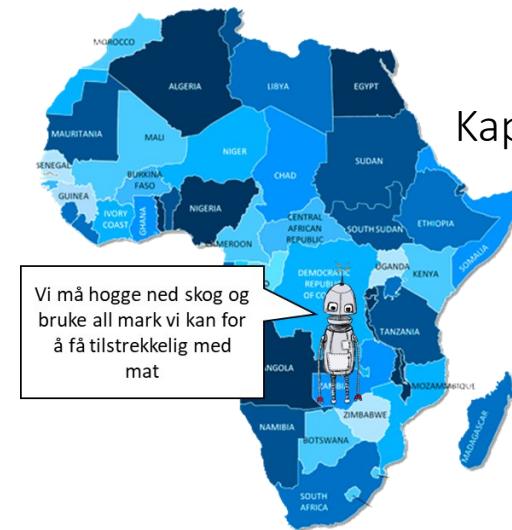
Koordineringsproblemer
(fripassasjerproblematikk)

Eksternaliteter innen og mellom generasjoner

Kapasitetsproblemer

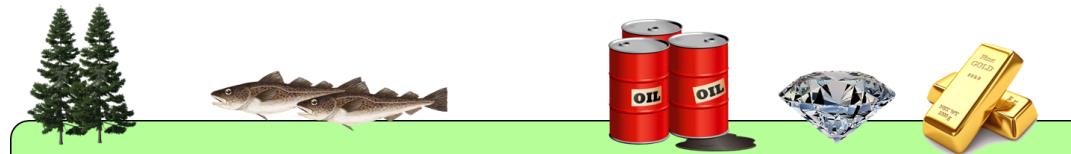
Andre, relaterte,
utfordringer for
bærekraftig utvikling

Sammenhengen mellom:

Bærekraftig utvikling og bruken av naturressurser

«Problemet» med naturressurser

Naturressurser = gaver fra naturen som ikke trenger å bli produsert

Ofte store faste kostnader for å ekstrahere (stordriftsfordeler)

Ekstraksjon krever ofte avansert teknikk

Ujevnt fordelt mellom land og regioner

Markedsmakt i produksjonen
«Ekstraordinær» profitt

Fattige land:
Avhengighet av finansielt og
humant kapital fra utlandet
(multinasjonale bedrifter)

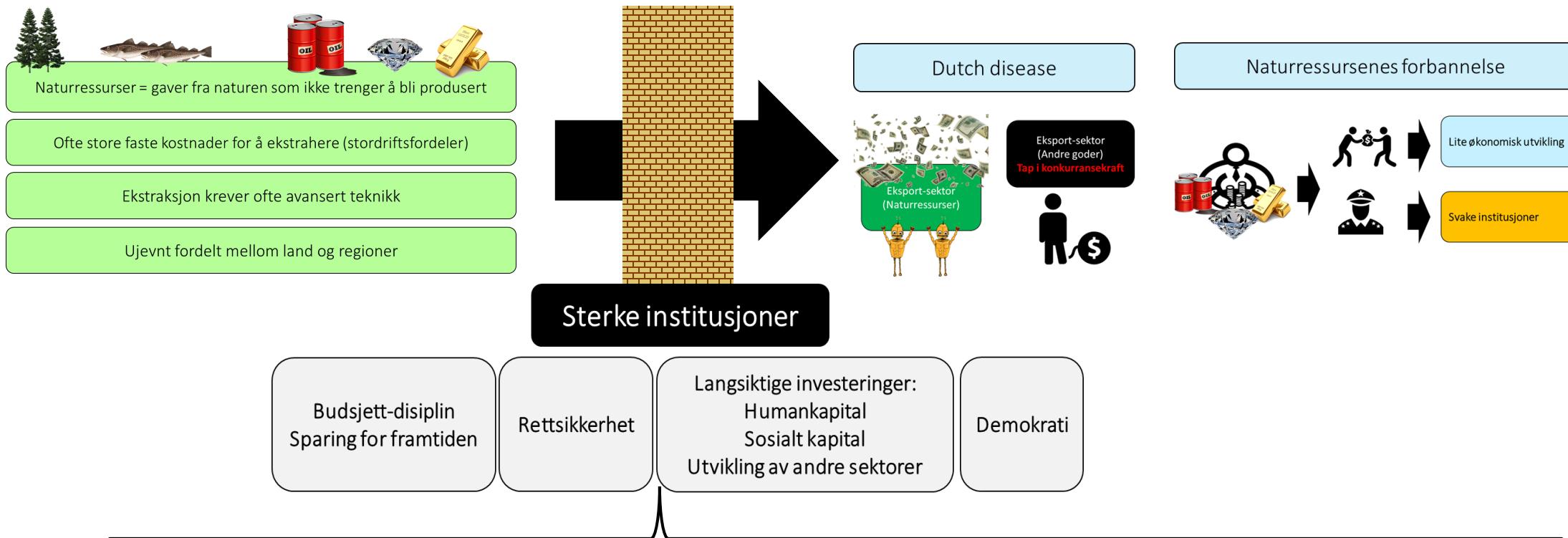
Eksportgoder
(avhengig av pris og etterspørsel på
verdensmarkedet)

Eksterne kostnader →
Tid

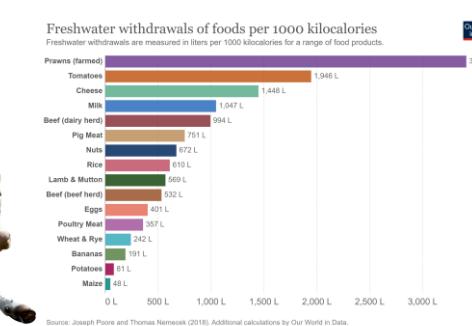
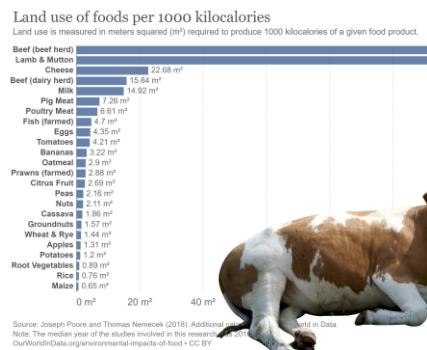
Sammenhengen mellom:

Bærekraftig utvikling og bruken av naturressurser

For å få på plass bærekraftig bruk av naturressurser er det utrolig viktig å ha institusjoner som prøver å se til befolkningens behov i dag, OG til framtidige generasjons behov.

Sammenhengen mellom: Bærekraftig utvikling og global tilgang til mat

For at utviklingen skal være bærekraftig må alle på kloden ha tilgang til mat og rent vann

Jordbruksproduksjonen påvirker bærekraften i utviklingen (avskoging, bruk av vann).

Bærekraften i utviklingen påvirker tilgangen til mat og rent vann

Sammenhengen mellom:

Bærekraftig utvikling og global tilgang til mat

Utfordringer

Jordbruk er en risikabel aktivitet. Jo rikere et land er, desto færre jobber i jordbruket. Samtidig trenger vi en stor produksjon av mat for å føde klodens befolkning.

Den teknologiske utviklingen har fokusert på effektivisering → mekanisering → stordriftsfordeler → konsentrasjon av formue.

Lite teknologisk utvikling for jordbrukere i fattige land (unntak = den grønne revolusjonen)

Den teknologiske utviklingen har hatt flere negative virkninger, som påvirker matproduksjonen.

Dersom inntektsnivået i fattige land øker, vil konsum av kjøtt og sukker sannsynligvis øke

Sammenhengen mellom:

Bærekraftig utvikling og global tilgang til mat

Behov

Utvikling av utbedrete jordbruksprodukter, som klarer klimaendringer og gir mer ernæring (framfor alt planter brukt i fattige land!)

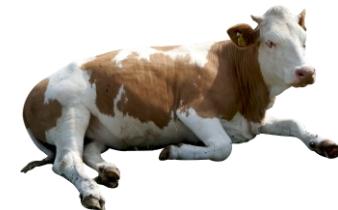
Utvikling av produksjonsmetoder, som bruker land og vann på en mer bærekraftig måte

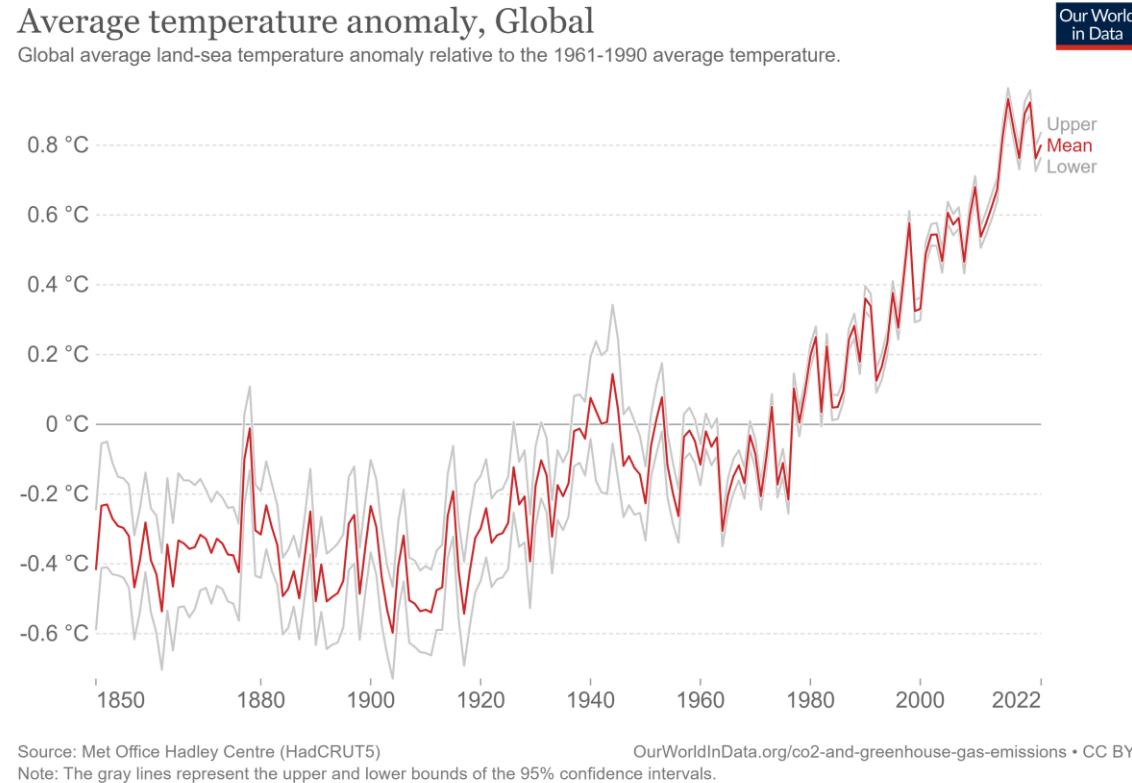
Utvikling av infrastruktur, støtte og sikring av brukerrettigheter til jordbrukere i fattige land

Behov for redusert konsum av kjøtt

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

Svært liten tvil om at menneskelig aktivitet har ført til en økning i gjennomsnittlig temperatur på kloden.

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

Who has contributed most to global CO₂ emissions?

Our World
in Data

Cumulative carbon dioxide (CO₂) emissions over the period from 1751 to 2017. Figures are based on production-based emissions which measure CO₂ produced domestically from fossil fuel combustion and cement, and do not correct for emissions embedded in trade (i.e. consumption-based). Emissions from international travel are not included.

North America
457 billion tonnes CO₂
29% global cumulative emissions

USA
399 billion tonnes CO₂
25% global cumulative emissions

EU-28
353 billion tonnes CO₂
22% global cumulative emissions

Asia
457 billion tonnes CO₂
29% global cumulative emissions

China
200 billion tonnes CO₂
12.7% global cumulative emissions

India
48 billion t
3%

Iran
17 billion t
1%

Ukraine
19 billion t
1.2%

Turkey
9.6 billion t
0.6%

South Africa
19.8 billion t
1.3%

Egypt
5.0 billion t (0.35%)

Africa
43 billion tonnes CO₂
3% global emissions

Japan
62 billion t
4%

South Korea
16 billion t
1%

Taiwan
8 billion t
0.5%

Thailand
4.5 billion t
0.45%

Uzbekistan
6 billion t
0.4%

Malaysia
3 billion t
0.3%

Pakistan
4.4 billion t
0.4%

North Korea
3 billion t
0.3%

UAE
4 billion t
0.4%

Thailand
4.5 billion t
0.45%

Algeria
4.1 billion t (0.29%)

Nigeria
3.4 billion t (0.21%)

Brazil
14.2 billion t
0.9%

Venezuela
7.6 billion t
0.5%

Australia
17.9 billion t
1.1%

Colombia
3.1 billion t (0.2%)

Chile
2.7 billion t (0.2%)

Peru
1.1 billion t (0.1%)

Argentina
8 billion t
0.5%

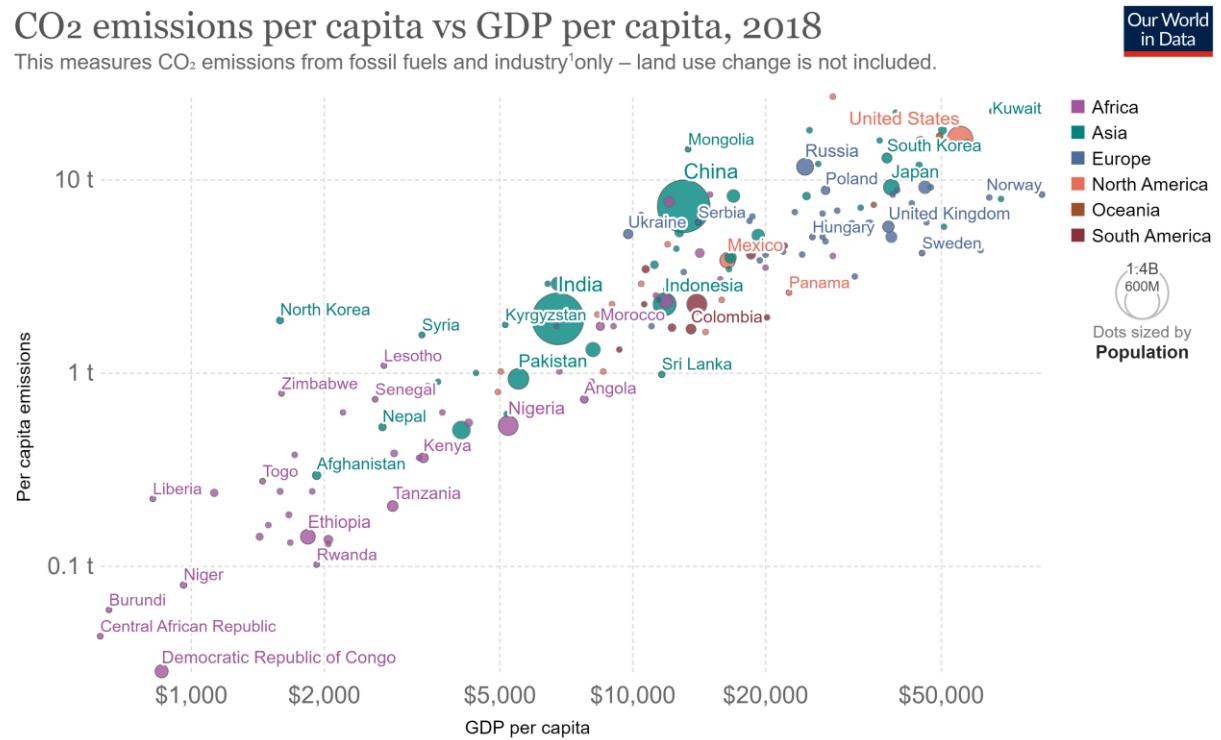
South America
40 billion tonnes CO₂
3% global emissions

Oceania
20 billion tonnes CO₂
1.2% global emissions

Europe
514 billion tonnes CO₂
33% global cumulative emissions

Europa og USA har årsaket mesteparten av utslippene (62%).

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

Sterk korrelasjon mellom utslipp og økonomisk vekst

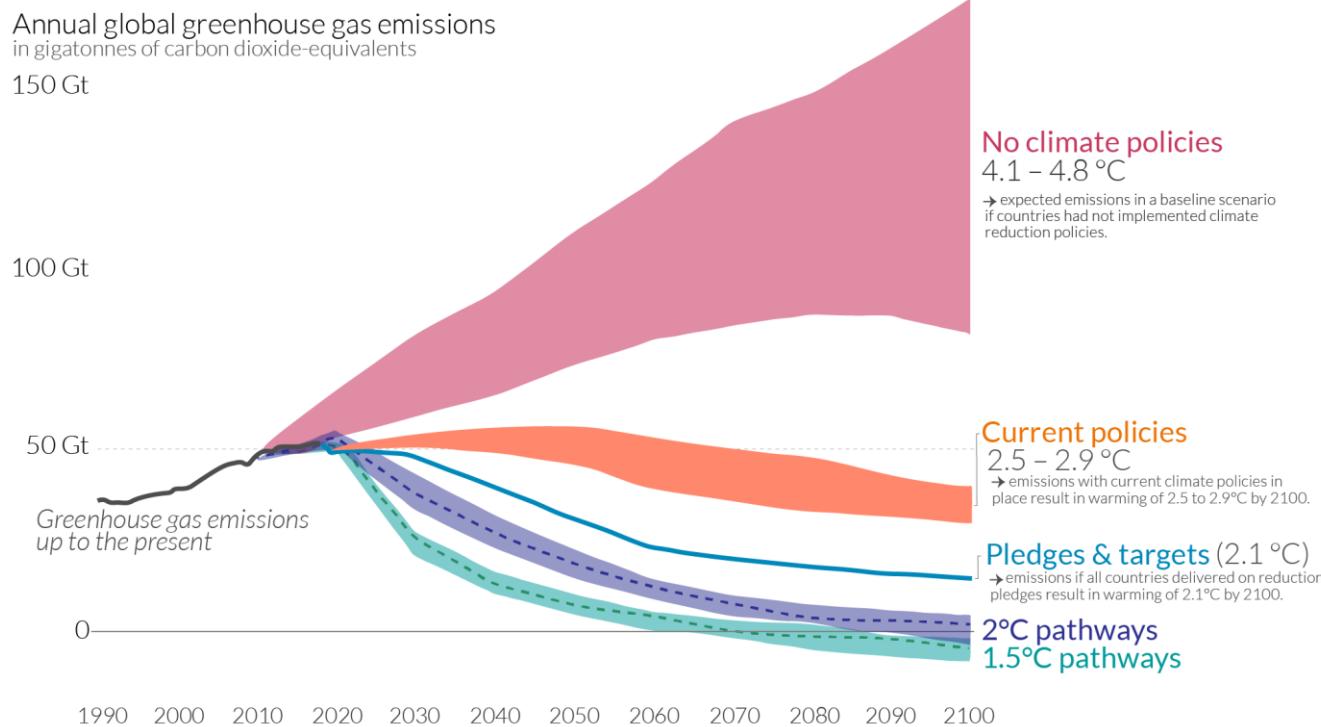
→ Dersom den materielle velferden skal øke i fattige land, og det ikke skjer store teknologiske framskritt, må rike land redusere sin utslipp betraktelig (negative utslipp)

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

Global greenhouse gas emissions and warming scenarios

- Each pathway comes with uncertainty, marked by the shading from low to high emissions under each scenario.
- Warming refers to the expected global temperature rise by 2100, relative to pre-industrial temperatures.

Our World
in Data

Data source: Climate Action Tracker (based on national policies and pledges as of November 2021).
OurWorldinData.org – Research and data to make progress against the world's largest problems.

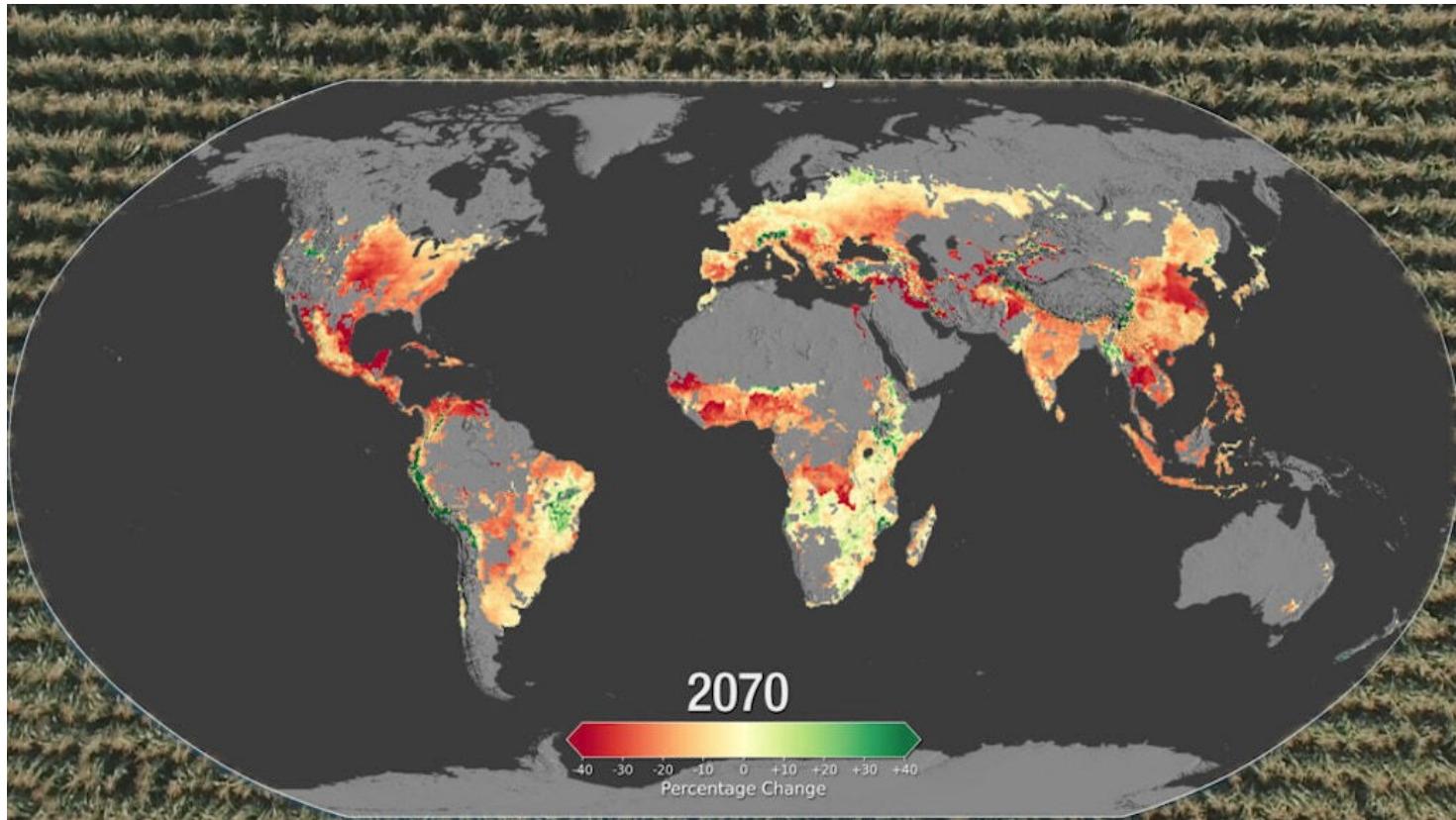
Last updated: April 2022.
Licensed under CC-BY by the authors Hannah Ritchie & Max Roser.

IPCC-rapporten

Uten tiltak vil temperaturen sannsynlig
øke til over 4°C til 2100

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

Effekt på produksjon av majs

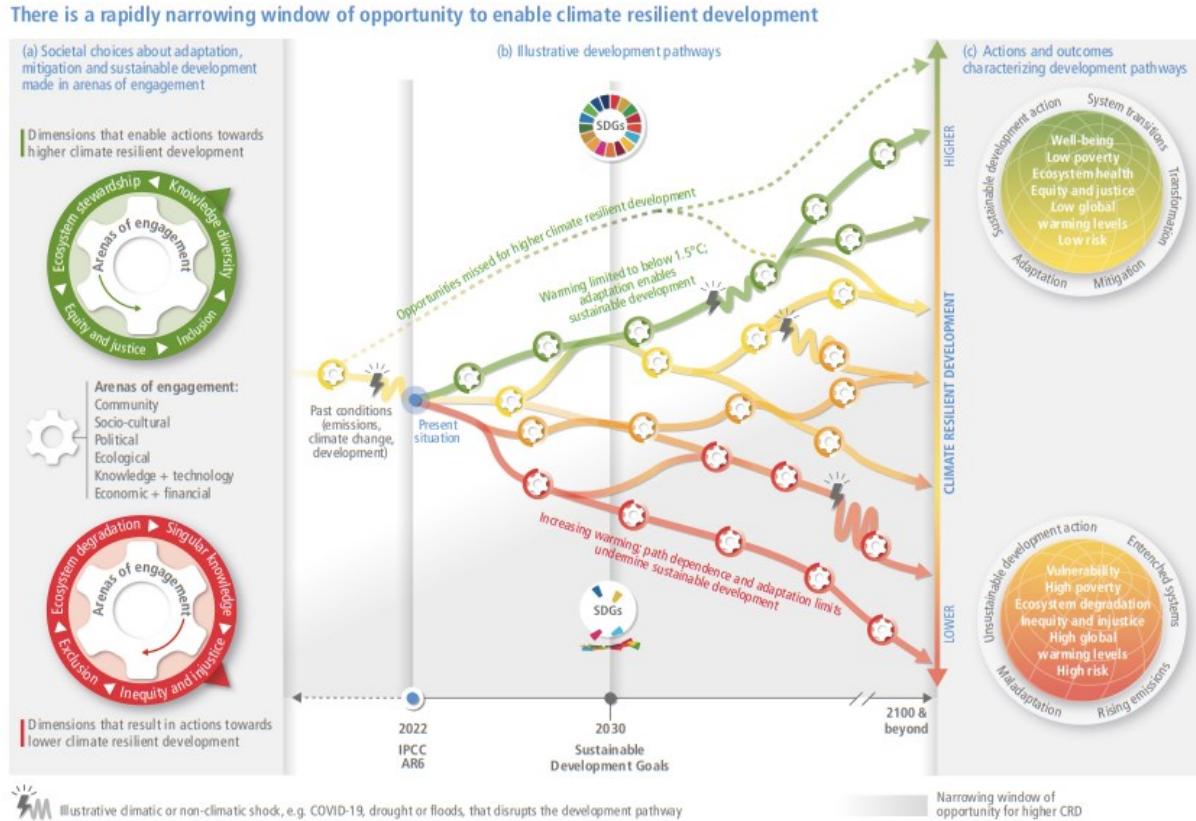

IPCC-rapporten

Kostnadene for klimaendringene er størst i fattige land, men Europa vil også oppleve store kostnader:

- Ødeleggelse av infrastruktur
- Tap av jordbruksproduksjon
- Økt mortalitet som følge av hetebølger og sykdommer

Klimaendringer – hvor er vi på vei?

IPCC-rapporten

Mulighetene å redusere og håndtere klimaendringer minker med nivået på oppvarmingen.

Kostnadene for tiltakene øker ikke-linjert med temperaturøkningen

Svært viktig å agere NÅ

Tiltak for bærekraftig utvikling

To veilederende prinsipper:

1. Føre var-prinsippet – «Bedre føre var enn etter snar»
2. Politikken skal føre til økt rettferdighet, ikke mindre

Mulige politiske tiltak:

Direkte regulering (command and control)

Kvote-system (ikke salgbare tillatelser)

Salgbare tillatelser (Cap & Trade, ETS)

Grønne skatter og avgifter

Selvregulering

Tiltak for bærekraftig utvikling

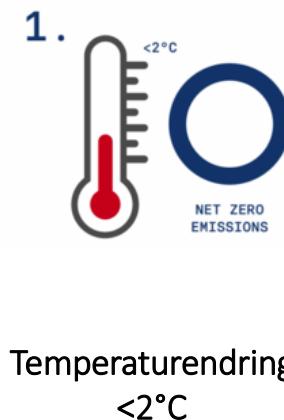
«Gode» tiltak

- Kostnadseffektive
- Fleksible (låser ikke inn økonomien)
- Innsentiver til utvikling av grønn teknologi (getting the prices right)
- Gir ikke økt ulikhet (rettferdige)
- Jobber på lag med naturlige prosesser
- Tar hensyn til sidevirkninger i andre sektorer/regioner

Utfordringer

- Vansklig å vite hva sosialt optimum er
- Det trengs internasjonale avtaler for å
  - Forhindre store produksjonstap (konkurranse fordeler/ulemper)
  - Gi fattige land økonomisk støtte
  - Håndtere felles ressurser (hav og luft)

Parisavtalen

Temperatureendring
<2°C

Mål

2.

Tilpasningstiltak for
å håndtere effekter
av klimaendringer

3.

Finansieringssystemer
for tiltak i fattige land
og felles ressurser

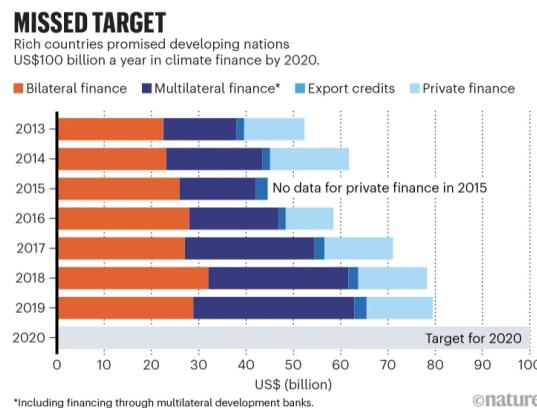
Parisavtalen

De planerte tiltakene
er ikke tilstrekkelig
ambisiøse

Fragmenterte og lite
gjennomtenkte tiltak

For lite ressurser budsjettet til tiltak både
i rike land, og i støtte til fattige land

Landene
gjennomfører ikke de
tiltak som de lover

Landene har blitt enige
om å fase ut fossil
brensel

Alt flere land har
karbon-nøytrale mål

(nesten) Alle er med!

70% av utsippene
forventes være «null-
utsipp» i 2030

Flere lovende lokale tiltak

Juridiske dommer definerer klimamålene som
menneskelige rettigheter

